

 CILJEVI **ODRŽIVOG RAZVOJA**

AGENDA 2030

Ciljevi održivog razvoja:

Agenda održivog razvoja sastoji se od 17 ciljeva i 169 ciljeva održivog razvoja. Agenda je veoma kompleksna i povezana. **Agenda 2030** stavlja čovjeka u centar razvojnog procesa. Poziva vlade, parlamente i druge zainteresovane strane da razvijaju i donose zakone i programe koji ispunjavaju potrebe naroda, razbijaju kulturu političkog elitizma, poštuju ljudska prava i ne izostavljaju nikoga. U Bosni i Hercegovini po pitanju Agende2030 urađene su mnoge stvari kao npr:

- Konferencija visokog nivoa- Predsjedništvo BiH, April 2017.
- Obuke za više od 2.600 građana
- Web stranica za promociju Agende i SDG uspostavljena www.zamisli2030.ba i FB stranica #zamisli2030
- Imenovan koordinator za Agendu2030 i uspostavljena radna grupa na nivou BiH i Entiteta.
- Organizovane multisektorske konsultacije za prioritizaciju ciljeva održivog razvoja za BiH, i konferencija za uključenje privatnog sektora (2018).
- Urađena brza integrativna analiza i mapirani SDG i podciljevi za BiH.
- U toku priprema nacionalnog izvještaja o napretku – Skupštini UN (maj,2019).
- SDG konsultacijski materijal.

ZNAČAJ IMPLEMENTACIJE SDG ZA LOKALNE ZAJEDNICE:

Povećan prosperitet, promocija socijalne inkluzije, odgovor na klimatske promjene, unaprijeđena ekološka održivost.

Ciljevi održivog razvoja predstavljaju praktičnu i korisnu agendu za političke lidere i predstavnike JLS.

Evaluacija Strategija razvoja i njihovo usklađivanje sa globalnim razvojnim ciljevima i indikatorima.

Partnrstvo između javnog, privatnog i nevladinog sektora i akademske zajednice.

Nove mogućnosti finansiranja.

U lokalizaciji ciljeva održivog razvoja postoje dva pristupa:

- Bottom – up” pristup
- ✓ Lokalni nivo vlasti djeluje proaktivno, radi na podizanju svijesti o značaju COR, uvezuje ključne aktere na lokalnom nivou i kreće u lokalizaciju, ne čekajući pokretanje aktivnosti od centralnog nivoa
  - ✓ 65% Agende 2030/COR ne bi moglo biti u potpunosti dostignuto bez učešća lokalnih predstavnika
  - ✓ ključna uloga lokalnih samouprava - ne mogu biti samo implementatori globalne ili nacionalne strategije COR, već moraju biti partneri u uspostavljanju i definisanju političkih i programskih odgovora, kao i u realizaciji i praćenju napretka u dostizanju COR
- “Top – down” pristup
- ✓ Centralni nivo vlasti preuzima aktivnosti na podizanju svijesti i lokalizaciji Agende 2030, radi prioritizaciju, uključuje COR u strateške dokumente i daje smjernice lokalnim vlastima kako da implementiraju COR na lokalnom nivou.

Evropska komisija je posvećena održivom razvoju i implementira Ciljeve UN Agende 2030 kroz operacionalizaciju politika i odgovarajućih fondova i primjenu upravljačkih instrumenata

Od 2010. godine održivi razvoj je ugrađen u Evropa 2020 strategiju i zasniva se na tri stuba:

“Pametna rast” – fokus na obrazovanju i inovacijama

“Održiva rast” - fokus na niskim karbonskim emisijama, otpornost na klimatske promjene i uticaj na životnu sredinu

“Inkluzivna rast” – fokus na stvaranju novih radnih mjesta i smanjenju siromaštva

Proces prioritizacije i lokalizacije COR u državama treba da prati isti princip i standarde uspostavljene unutar EU - svi razvojni dokumenti i javne politike treba da, kroz proces pristupanja EU, integrišu i Agendu

Primjeri za podizanje svijesti o Agendi 2030 i ciljevima održivog razvoja:

- Uključivanje COR u sredstva komunikacije JLS sa javnošću
  - Logo grada i upotreba ikonice
  - Zvanična web stranica, lokalni portali, društvene mreže
  - Elektronski potpis sa COR ikonicom
  - “COR Ambasadori” ili promoteri Agende 2030/COR
  - Promotivni materijali opštine/grada
  - Zvanična saopštenja za javnost i nastupi u medijima
  - Tematske emisije i tekstovi
  - Info punktovi, oglasi, džinglovi,....

Iniciranje širokog dijaloga unutar JLS

- Radionice, obuke na temu COR
- Sastanci, debate, fokus grupe
- Okrugli stolovi, seminari, konferencije
- Kvizovi, izložbe slika
- Upotreba interaktivnih alata

CILJ 1:

Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima

Iskorjenjivanje siromaštva u svim oblicima i dalje je jedan od najvećih izazova sa kojima se čovječanstvo suočava. Iako je skoro prepolovljen broj ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu – sa 1,9 milijardi 1990. godine na 836 miliona 2015. godine – broj onih koji se bore da zadovolje najosnovnije ljudske potrebe i dalje je prevelik.

Na globalnom nivou, više od 800 miliona ljudi i dalje živi sa manje od 1,25 američka dolara dnevno; mnogi nemaju adekvatnu ishranu, ispravnu vodu za piće i sanitarne uslove. Brz ekonomski rast u zemljama kao što su Kina i Indija izvukao je iz siromaštva milione ljudi, ali je napredak neravnomjeran. Žene žive u siromaštvu u nesrazmjerno većem broju od muškaraca zbog neravnomjerne mogućnosti zapošljavanja, školovanja i posjedovanja imovine.

Isto tako, napredak je ograničen na regione kao što su južna Azija i podsaharska Afrika, sa 80% ukupnog broja ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu. Očekuje se da će ova stopa porasti usljed novih prijetnji koje donose klimatske promjene, sukobi i nedostatak hrane.

Ciljevi održivog razvoja predstavljaju obavezu, odvažno preuzetu, da se završi ono što smo započeli i iskorijeni siromaštvo u svim oblicima i dimenzijama do 2030. godine. Ona obuhvata pomoć ljudima koji žive u ugroženim sredinama, postojanje osnovnih resursa i službi i pomoć zajednicama koje su pogođene sukobima i klimatskim nepogodama.

Iskorjenjivanje siromaštva je jedan od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ2:

Okončati glad, postići sigurnost u opskrbi hranom, unaprijediti kvalitet ishrane i promovisati održivu poljoprivredu

Tokom protekle dvije decenije, brz ekonomski razvoj i veća produktivnost u poljoprivredi doveli su do toga da je broj pothranjenih ljudi gotovo prepolovljen. Mnoge zemlje u razvoju koje su se nekada borile protiv gladi sada mogu da zadovolje nutritivne potrebe najugroženijih. Centralna i istočna Azija, južna Amerika i Karibi ostvarili su ogroman napredak u iskorjenjivanju ekstremne gladi.

Sve su ovo značajna dostignuća u postizanju zadatih rezultata, koje su postavljeni prvim Milenijumskim razvojnim ciljevima. Nažalost, ekstremna glad i pothranjenost i dalje su ogromna prepreka razvoju u mnogim zemljama. Procjenjuje se da je 2014. godine bilo 795 miliona hronično pothranjenih ljudi, što je često posljedica degradacije životne sredine, suše i gubitka biodiverziteta. Preko 90 miliona djece mlađe od 5 godine je ima težak oblik pothranjenosti. Svaka četvrta osoba u Africi je gladna.

Svrha Ciljeva održivog razvoja je iskorjenjivanje svih oblika gladi i pothranjenosti do 2030. godine, pri čemu će se voditi računa o tome da svi – naročito djeca i najugroženiji – imaju dovoljno kvalitetne hrane tokom cijele godine. Tu spada i promovisanje održivih poljoprivrednih postupaka: unapređenje života i kapaciteta malih poljoprivrednika, uz ravnopravan pristup zemljištu, tehnologiji i tržištima. Isto tako, potrebna je međunarodna saradnja, koja će osigurati investicije u infrastrukturu i tehnologiju i tako povećati produktivnost u poljoprivredi. Uz ostale, ovdje navedene ciljeve, možemo iskorijeniti glad do 2030. godine.

Iskorjenjivanje gladi jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ3:

Promovisati zdrav život i dobrobit svih ljudi, svih životnih dobi

Od izrade Milenijumskih razvojnih ciljeva do danas, postignuti su istorijski rezultati na smanjenju mortaliteta djece, unapređenja zdravlja porodilja i borbe protiv HIV-a / side, malarije i drugih bolesti. Od 1990. godine do danas, na globalnom nivou, broj djece koja su umrla od bolesti koje se mogu spriječiti smanjen je za više od 50%. Mortalitet porodilja takođe je pao za više od 45% na svjetskom nivou. Broj novozaraženih HIV-om / sidom pao je za 30% u periodu od 2000. do 2013. godine, a od malarije je spaseno više od 6,2 miliona života.

Uprkos ovom ogromnom napretku, svake godine umre više od 6 miliona djece koja ne dočekaju peti rođendan. Od bolesti koje se mogu spriječiti, kao što su male boginje ili tuberkuloza, svakog dana umre 16.000 djece. Svakog dana umre nekoliko stotina trudnica ili porodilja usljed komplikacija pri porođaju, a u zemljama u razvoju, svega 56% porođaja u ruralnim sredinama odvija se uz stručnu pomoć. Sida je danas vodeći uzrok smrtnosti kod adolescenata u podsaharskoj Africi, regionu kojim i dalje hara epidemija HIV-a.

Umiranje se može izbjeći prevencijom i liječenjem, zdravstvenim prosvjećivanjem, imunizacijom i zaštitom seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Ciljevima održivog razvoja odvažno je preuzeta obaveza iskorjenjivanja epidemije side, tuberkuloze, malarije i drugih zaraznih bolesti do 2030. godine. Cilj je postići univerzalnu pokrivenost zdravstvenom zaštitom i svima obezbijediti ispravne i efikasne lijekove i vakcine. Podrška istraživanju i razvoj vakcina predstavljaju suštinski dio ovog procesa, uz snabdjevenost lijekova po pristupačnoj cijeni.

Promovisanje zdravlja i blagostanja jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ4:

Osigurati inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnost cjeloživotnog učenja

Od 2000. godine do danas, ostvaren je ogroman napredak na postizanju zadanog rezultata u sferi univerzalnog osnovnog obrazovanja. Ukupna stopa upisane djece u regionima u razvoju dostigla je 91% u 2015. godini, a broj djece koja su prekinula školovanje, na svjetskom nivou, smanjen je za gotovo polovinu. Isto tako, drastično je porasla stopa pismenosti, a danas je u školama mnogo više djevojčica nego ikada ranije. Sve navedeno predstavlja zavidan uspjeh.

U ostvarivanju napretka, regioni u razvoju naišli su na teške izazove zbog visoke stope siromaštva, oružanih sukoba i drugih vanrednih situacija. U zapadnoj Aziji i sjevernoj Africi, veći broj djece prekinuo je školovanje zbog aktuelnih oružanih sukoba. Ovaj trend zabrinjava. Iako je podsaharska Afrika ostvarila najveći napredak u domenu upisa u osnovnu školu od svih regiona u razvoju – sa 52% 1990. do 78% 2012. godine – i dalje postoji veliki disparitet. Vjerovatnoća da će prekinuti školovanje četiri puta je veća kod djece iz najsiromašnijih domaćinstava nego kod djece iz najbogatijih domaćinstava. Disparitet između ruralnih i urbanih područja i dalje je visok.

Postizanje inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja sve djece potvrđuje uvjerenje da je školovanje najmoćnije i dokazano sredstvo održivog razvoja. Prema ovom cilju, sve djevojčice i dječaci završiće besplatnu osnovnu i srednju školu do 2030. godine. Isto tako, cilj je

obezbjediti iste mogućnosti u pogledu pristupačnog strukovnog obrazovanja, kao i ukinuti disparitet u pogledu pola i bogatstva sa ciljem postizanja univerzalne dostupnosti kvalitetnog višeg obrazovanja.

Kvalitetno obrazovanje jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrirani pristup.

CILJ5:

Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice

Osnaživanje žena i promoviranje rodne ravnopravnosti je od suštinskog značaja za brže postizanje održivog razvoja. Ukidanje svih oblika diskriminacije žena i djevojčica ne samo da je osnovno ljudsko pravo, nego ima višestruki efekat na druga područja razvoja.

Od 2000. godine do danas, UNDP, zajedno sa našim partnerima iz UN i globalne zajednice stavio je ravnopravnost polova u centar svog rada i postigli smo odlične rezultate. U poređenju sa situacijom od prije 15 godina, većina djevojčica se danas školuje, paritet polova u osnovnom obrazovanju postignut je u većini regiona. Žene danas čine 41% plaćene radne snage izvan poljoprivrede, u poređenju sa 35% u 1990. godini.

Svrha ciljeva održivog razvoja je nadgradnja ovih rezultata i svuda ukinuti diskriminaciju žena i djevojčica. U nekim regionima, i dalje postoji velika neravnopravnost u pogledu plaćenog rada, kao i značajne razlike između žena i muškaraca na tržištu rada. Seksualno nasilje i eksploatacija, neravnomjerna raspodjela neplaćene njege i rada u kući i diskriminacija u domenu javnog odlučivanja i dalje su velike prepreke.

Obezbeđivanje univerzalne zaštite seksualnog i reproduktivnog zdravlja i istih prava na ekonomske resurse, kao što su zemljište i imovina, predstavlja najvažniji zadati rezultat ovog cilja. Sada se na javnim funkcijama nalazi više žena nego ikada ranije, ali će podsticanje žena da u većem broju postanu lideri u svim regionima pomoći da se učvrste politike i zakonski propisi sa ciljem postizanja veće ravnopravnosti polova.

Rodna ravnopravnost jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrirani pristup.

CILJ6:

Osigurati sanitarne uslove i pristup pitkoj vodi za sve

Nestašica vode pogađa više od 40% ljudi u svijetu, što je alarmantan podatak; procjenjuje se da će ovaj procenat rasti sa porastom globalne temperature kao posljedice klimatskih promjena. Iako 2.1 milijarda ljudi od 1990. do danas ima bolje vodosnabdijevanje i sanitarne uslove, osnovni problem koji pogađa sve kontinente su sve manje količine ispravne vode za piće.

Godine 2011, 41 zemlja bila je suočena sa problemima u vodosnabdijevanju; deset zemalja je skoro do kraja iscrpilo zalihe obnovljivih slatkih voda, te moraju da se oslanjaju na nekonvencionalne resurse. Sve veća suša i dezertifikacija već pogoršavaju ove trendove. Projekcije do 2050. godine govore da će najmanje svaka četvrta osoba biti pogođena stalnom nestašicom vode.

Univerzalno snabdijevanje ispravnom vodom za piće po pristupačnoj cijeni do 2030. godine nalaže investicije u adekvatnu infrastrukturu, sanitarne objekte i unapređenje higijene na svim nivoima. Zaštita i obnavljanje ekosistema koji su povezani sa vodom, kao što su: šume, planine, močvare i rijeke, neophodni su ako želimo da ublažimo nestašicu vode. Isto tako, potrebna je šira međunarodna saradnja radi podsticanja efikasnosti u trošenju vode i podrške za uvođenje tehnologija za prečišćavanje vode u zemljama u razvoju.

Univerzalna dostupnost čistoj vodi i sanitarnim uslovima jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ7:

Osigurati pristup materijalno pristupačnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve

U periodu od 1990. do 2010. godine, broj ljudi koji imaju električnu energiju porastao je za 1,7 milijardi; sa porastom broja stanovnika u svijetu, rašće i tražnja za jeftinim energentima. Globalna ekonomija, koja počiva na fosilnim gorivima i povećanje emisije gasova sa efektom staklene bašte drastično mijenjaju naš klimatski sistem. Posljedice se vide na svakom kontinentu.

Međutim, došlo je do nove inicijative za podsticanje korišćenja alternativnih energenata; u 2011. godini, obnovljivi energenti činili su više od 20% proizvedene električne energije u svijetu. Međutim, svaki peti čovjek i dalje nema električnu energiju, a s obzirom na rast

potražnje, moraće doći do značajnog povećanja proizvodnje obnovljive energije u cijelom svijetu.

Univerzalno snabdijevanje jeftinom električnom energijom do 2030. godine podrazumijeva investicije u čiste energente, kao što su energija sunca i vjetra i termalni izvori. Usvajanjem rentabilnih standarda za široku lepezu tehnologija takođe je moguće smanjiti globalnu potrošnju električne energije u zgradama i industriji za 14%. Otprilike, to znači da je potrebno 1.300 srednjih elektrana manje. Širenje infrastrukture i unapređivanje tehnologije za čiste energente u svim zemljama u razvoju predstavlja osnovni cilj koji može podstaći rast i doprinijeti očuvanju životne sredine.

Održiva energija jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ8:

Promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve

Tokom proteklih 25 godina, broj radnika koji žive u ekstremnom siromaštvu drastično je pao, uprkos dugotrajnim posljedicama ekonomske krize iz 2008-2009. godine. U zemljama u razvoju, pripadnici srednje klase danas čine više od 34% ukupno zaposlenih, a njihov broj je utrostručen u periodu 1991 – 2015. godina.

Međutim, s obzirom na to da se globalna ekonomija još uvijek oporavlja, evidentan je sporiji rast, povećanje nejednakosti i nedovoljno brzo povećanje stope zapošljavanja, koja ne ide u korak sa porastom radne snage. Prema Međunarodnoj organizaciji rada, u 2015. godini bilo je više od 204 miliona nezaposlenih.

Svrha Ciljeva održivog razvoja je podsticanje privrednog rasta putem veće produktivnosti i tehnoloških inovacija. Promovisanje politika koje podstiču preduzetništvo i otvaranje novih radnih mjesta u tome su ključni, kao i efektivne mjere na iskorjenjivanju prisilnog rada, ropstva i trgovine ljudima. Sa ovim zadatim rezultatima na umu, cilj je postići potpuno i produktivno zapošljavanje i muškaraca i žena, kao i rad dostojan čovjeka.

Dostojanstven rad jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ9:

Izgraditi izdržljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost

Održivo investiranje u infrastrukturu i inovacije je ključan pokretač privrednog rasta i razvoja. Imajući u vidu da više od polovine svjetske populacije danas živi u gradovima, masovni transport i obnovljivi energenti sve više dobijaju na značaju, kao i rast novih privrednih grana, informacionih i komunikacionih tehnologija.

Tehnološki napredak takođe je ključan za iznalaženje trajnih rješenja za ekonomske i ekološke izazove, kao što su otvaranje novih radnih mjesta i promovisanje energetske efikasnosti. Promovisanje održivih privrednih grana i investicije u naučno istraživanje i inovacije predstavljaju bitne načine podsticanja održivog rasta.

Više od 4 milijarde ljudi još uvijek nema internet, a 90% ih živi u zemljama u razvoju. Prevazilaženje ovog digitalnog jaza neophodno je za jednaku dostupnost informacijama i znanju, što zauzvrat podstiče inovacije i preduzetništvo.

Investiranje u infrastrukturu i inovacije jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ10:

Smanjiti nejednakost između i unutar država

Dokazano je da nejednakost u prihodima raste, gdje najbogatijih 10% zarađuje oko 40% ukupnih prihoda u svijetu. Nasiromašnijih 10% zarađuje svega 2-7% ukupnih prihoda u svijetu. U zemljama u razvoju, ako se u obzir uzme rast stanovništva, nejednakost je porasla za 11%.

Ovaj sve veći disparitet je poziv na djelovanje, za koje su potrebne čvrste politike koje će osnažiti radnike u donjem rasponu percentila i promovisati ekonomsku inkluziju bez obzira na pol, rasu ili nacionalnost.

Neravnopravnost u prihodima je globalni problem koji zahtijeva globalna rješenja. To obuhvata unapređenje propisa i praćenje finansijskih tržišta i institucija, podsticanje pomoći za razvoj i direktne strane investicije za regione sa najvećom potrebom. Bezbjedna migracija i mobilnost ljudi takođe predstavlja ključ za premošćavanje sve većih razlika.

Smanjenje nejednakosti jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ11:

Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, bezbjednim, izdržljivim i održivim

Više od polovine svjetskog stanovništva danas živi u urbanim područjima. Do 2050. godine, ovaj broj porašće na 6,5 milijardi, što je dvije trećine čovječanstva. Održivi razvoj ne može se postići bez značajne promjene načina na koji gradimo i upravljamo urbanim prostorom.

Brz rast gradova u zemljama u razvoju, uz sve veće migraciju iz ruralnih u urbane sredine, doveo je do ogromnog i naglog rasta u mega-gradovima. Godine 1990, u svijetu je bilo deset mega-gradova sa 10 i više miliona stanovnika. 2014, bilo je 28 mega-gradova, koji su dom za ukupno 453 miliona ljudi.

Ekstremno siromaštvo često je skoncentrisano u urbanim sredinama, a nacionalne i gradske vlasti sve teže izlaze na kraj sa zbrinjavanjem sve većeg broja stanovnika u tim sredinama. Učiniti gradove bezbjednim i održivim znači obezbijediti sigurno i pristupačno stanovanje i uređenje siromašnih naselja. Isto tako, podrazumijeva i investicije u javni prevoz, veći broj zelenih površina i bolje urbanističko planiranje i upravljanje na način koji omogućava učešće i angažovanje svih.

Održiv život u gradovima jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ12:

Osigurati modele održive potrošnje i proizvodnje

Postizanje privrednog rasta i održivog razvoja nalaže hitno smanjenje našeg uticaja na životnu sredinu, koje će se postići promjenom načina na koji proizvodimo i trošimo proizvode i resurse. Poljoprivreda je najveći potrošač vode u svijetu, a za navodnjavanje danas se troši skoro 70% ukupnih slatkih voda koje su adekvatne za ljudsku upotrebu.

Efikasno upravljanje zajedničkim prirodnim resursima i način na koji odlažemo toksičan otpad i zagađivače predstavljaju važne rezultate zadate za postizanje ovog cilja. Podsticanje privrede, preduzeća i potrošača da recikliraju i smanje količinu otpada jednako je važno, kao i pomoć zemljama u razvoju da se okrenu održivijim obrascima potrošnje do 2030. godine.

Veliki broj ljudi u svijetu i dalje troši premalo da bi se zadovoljile čak i osnovne potrebe. Isto tako, bitno je utvrditi količinu bačene hrane po glavi stanovnika na nivou maloprodaje i potrošača, što bi doprinijelo postizanju efikasnog lanca proizvodnje i snabdijevanja. To može doprinijeti ispravnosti hrane i pomoći nam da pređemo na privredu koja efikasnije koristi resurse.

Odgovorna potrošnja i proizvodnja jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ13:

Preduzeti hitnu akciju u suzbijanju klimatskih promjena i njihovih posljedica

Nema nijedne zemlje u svijetu koja iz prve ruke nije iskusila drastične posljedice klimatskih promjena. Emisije gasova sa efektom staklene bašte su u porastu, i danas su za 50% veće nego 1990. godine. Nadalje, globalno zagrijavanje uzrok je dugotrajnih promjena klimatskog sistema, što može dovesti do nepovratnih posljedica ako odmah ne preduzmemo korake.

Prosječni godišnji gubici samo od zemljotresa, cunamija, tropskih ciklona i poplava računaju se u stotinama milijardi dolara, a investicije potrebne na godišnjem nivou samo za saniranje rizika od katastrofa iznose 6 milijardi američkih dolara. U sklopu ovog cilja, ideja je da se do 2020. godine mobilise 100 milijardi američkih dolara na godišnjem nivou radi rješavanja potreba zemalja u razvoju i ublažavanja katastrofa izazvanim klimatskim promjenama.

Jačanje otpornosti i kapaciteta za adaptaciju ugroženijih područja, kao što su zemlje bez izlaza na more i ostrvske države, mora ići ruku pod ruku sa nastojanjima da se poveća informisanost i integrišu mjere u nacionalne politike i strategije. Još uvijek je moguće, uz političku volju i široku lepezu tehnoloških mjera, ograničiti povećanje globalne srednje temperature na dva stepena Celzijusa iznad preindustrijskog nivoa. Da bi se to postiglo, potrebno je hitno kolektivno djelovanje.

Ublažavanje posljedica klimatskih promjena jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ14:

Zaštiti i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse

Svjetski okeani – njihova temperatura, hemija, struje i život – pokreću globalne sistema koji čine Zemlju pogodnom za ljudsku vrstu. Način na koji upravljamo ovim vitalnim resursom od suštinskog je značaja za čovječanstvo u cjelini, ali i kao protivteža posljedicama klimatskih promjena.

Život više od tri milijarde ljudi zavisi od morskog i priobalnog biodiverziteta. Međutim, danas je 30% svjetskog ribljeg fonda izloženo pretjeranoj eksploataciji, što je značajno ispod nivoa na kom se može ostvariti održiv prihod.

Isto tako, okeani apsorbiraju oko 30% ugljen-dioksida koji proizvede čovjek, a danas vidimo da je došlo povećanja kiselosti okeana za 26% od početka industrijske revolucije. Zagađenje mora, koje najvećim dijelom uzrokuju kopneni izvori, dostiže alarmantan nivo: u prosjeku, na svakom kvadratnom kilometru okeana nalazi se 13.000 komada plastičnog otpada.

Ciljevi održivog razvoja daju okvir za održivo upravljanje i zaštitu morskih i priobalnih ekosistema od zagađenja sa kopna, kao i saniranje posljedica acidifikacije okeana. Bolje očuvanje i održiva eksploatacija okeanskih resursa u skladu sa međunarodnim pravom takođe će pomoći da se ublaže određeni izazovi u vezi sa okeanima.

Zaštita okeana jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ15:

Održivo upravljati šumama, suzbijati dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i spriječiti dalji gubitak biološke raznolikosti

Život ljudi zavisi od zemlje u istoj mjeri kao i od okeana, od kojih živimo i hranimo se. Biljke čine 80% naše ishrane i oslanjamo se na poljoprivredu kao bitnog ekonomskog resursa i sredstva razvoja. Šume čine 30% površine Zemlje i osnovno su stanište miliona vrsta i bitan izvor čistog vazduha i vode; isto tako, šume igraju suštinsku ulogu u borbi protiv klimatskih promjena.

Danas smo svjedoci neviđenih razmjera degradacije zemljišta, a gubitak zemljišta je 30-35 puta veći od istorijske stope. Suša i dezertifikacija, u kojima je izgubljeno 12 miliona hektara, javljaju se sve više iz godine u godinu i pogađaju siromašne zajednice u cijelom svijetu. Od 8.300 poznatih životinjskih vrsta, 8% su već izumrle, a 22% su u opasnosti od izumiranja.

Svrha Ciljeva održivog razvoja je očuvanje i vraćanje u prvobitno stanje kopnenih ekosistema, kao što su šume, močvare, sušni tereni i planine do 2020. godine. Promovisanje održivog upravljanja šumama i zaustavljanje krčenja šuma takođe su značajni za ublažavanje posljedica klimatskih promjena. Potrebno je hitno raditi na sprječavanju nestanka prirodnih staništa i biodiverziteta, koji su naše zajedničko nasljeđe.

Očuvanje šuma i drugih ekosistema jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ16:

Promovisati miroljubiva, inkluzivna i pravedna društva

Mir, stabilnost, ljudska prava i efikasno upravljanje koje počiva na vladavini prava bitni su katalizatori održivog razvoja. Danas živimo u svijetu u kom razlike postaju sve veće. Neki regioni uživaju u stalnom miru, bezbjednosti i prosperitetu, dok se drugi nalaze u naizgled neprekidnom ciklusu sukoba i nasilja. Sigurno je da ta situacija nije neizbježna i da se mora riješiti.

Visoka stopa oružanog nasilja i nesigurnosti destruktivno utiču na razvoj zemlje, što se negativno odražava na privredni rast i za posljedicu ima dugogodišnja neslaganja među zajednicama, koja mogu trajati generacijama. Seksualno nasilje, kriminalitet, eksploatacija i mučenje prisutni su tamo gdje se javljaju sukobi ili gdje nema pravne države, a zemlje imaju obavezu da preduzmu mjere kako bi zaštitili najugroženije.

Svrha Ciljeva održivog razvoja je značajno smanjenje svih oblika nasilja i rad sa vladama i zajednicama na iznalaženju trajnih rješenja za sukobe i nesigurnost. Jačanje vladavine prava i promovisanje ljudskih prava su ključ ovog procesa, kao i smanjenje nezakonitih tokova oružja i veće učešće zemalja u razvoju u institucijama globalnog upravljanja.

Promovisanje mira i pravde jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

CILJ17:

Učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj

Ciljevi održivog razvoja mogu se realizovati samo uz snažnu opredijeljenost za globalno partnerstvo i saradnju. Iako je u periodu 2011 – 2014. godine zvanična pomoć razvijenih zemalja za razvoj porasla za 66%, zbog humanitarnih kriza do kojih su doveli sukobi ili elementarne nepogode i dalje je potrebno obezbijediti finansijske resurse i pomoć. Mnogim zemljama potrebna je zvanična pomoć za razvoj za podsticanje rasta i trgovine.

Današnji svijet je povezaniji nego ikada ranije. Bolja dostupnost tehnologije i znanja bitna je za razmjenu ideja i unapređenje inovacije. Politike koordinacije, koje zemljama u razvoju služe kao pomoć u otplati duga, i promovisanje investicija u najnerazvijenijim zemljama nužne su za postizanje održivog rasta i razvoja.

Cilj je unaprijediti saradnju na liniji sjever-jug i jug-jug kroz podršku nacionalnim planovima za postizanje svih ciljeva. Promovisanje međunarodne trgovine i pomoć zemljama u razvoju da povećaju izvoz elementi su postizanja univerzalnog i pravičnog trgovinskog sistema koji počiva na pravilima, korektnosti i otvorenosti i koristi svima.

Jačanje globalne solidarnosti jedan je od 17 globalnih ciljeva koji čine Program održivog razvoja do 2030. godine. Za napredak na više ciljeva istovremeno ključan je integrisani pristup.

Zaključak:

Iz gore navedenih 17 ciljeva Agende 2030 i njezinih 169 podciljeva koji su međusobno povezani i isprepleteni u zajedničkom cilju održivog razvoja (SDG ili COR), može se vidjeti da su na globalnom planu aktivnosti pokriveni svi segmenti planetarnog života kao i njegov sveobuhvatni razvitak u smislu blagostanja za sve, isključeni bilo kakve razlike ili netrpeljivosti.

Za lokalnu zajednicu je veoma važno da se u tih 17 tačaka Agende 2030, prepozna kao aktivan učesnik i uzme za realizaciju one ciljeve koji su primjereni životu i radu na njezinoj teritoriji i da to kroz Agendu 2030 i kroz saradnju sa međunarodnim faktorima koji su uključeni u sam rad na terenu sprovede u djelo ili da radi na njihovom stalnom unapređivanju u smislu primjene dobre prakse na terenu, kroz razne projekte: od infrastrukturnih, edukativnih, ekoloških, prosvjetnih, sportskih, kulturnih, rad sa NVO, raznim udruženjima građana, kroz konekciju sa privrednicima kako iz privatnog tako i iz društvenog sektora i sl.

Lokalna zajednica a u našem slučaju grad Gradiška mora preuzeti aktivnu ulogu u realizaciji Agende 2030 i pokazati se kao sredina koja je voljna prihvatiti sve izazove koje vode ka boljoj organizaciji rada Gradske uprave te poboljšanja kvaliteta života na svojoj teritoriji za sve njene građane kroz razne slojeve društva.

Samo kao neko ko je na međunarodnoj karti dešavanja na ovim prostorima prepoznat kao subjekt koji je voljan i spreman da sprovede sve preporuke dobre prakse od strane međunarodnih organizacija kao što su npr UN sa svojim realizatorom na terenu UNDP (kroz treninge i edukaciju uz pomoć trenera u ovom slučaju koordinatora za rad sa UNDP i menadžera Društvenog centra sa svim zainteresiranim pojedincima ili ciljanim grupacijama) grad Gradiška može očekivati prosperitet i prodornost ka uspješnoj realizaciji projekata a samim tim i podizanja standarda života i rada na svojoj teritoriji.

Prijedlog:

Da bi smo bili prepoznati kao takvi predlažem da se na zvaničnoj web stranici grada Gradiška, kao i na drugim web stranicama koje su usko povezane sa Gradskom upravom, te na sličnim mjestima koja su pogodna za takvu vrstu oglašavanja uvrsti i znak Agende 2030, kako bi smo prilikom otvaranja stranice potencionalnom zainteresiranom po bilo kojoj osnovi dali do znanja da smo Agendu 2030 uvrstili u Strategiju razvoja grada Gradiška ili barem da smo prihvatili principe iste. To bi bio jako dobar pokazatelj za buduću saradnju sa međunarodnim faktorom na ovim našim prostorima, i u tom smislu predlažem da se to odobri od strane gradonačelnika i postavi.

Koordinator grada Gradiške sa UNDP na projektu
" Jačanje uloge mjesne zajednice u BiH"

Mišo Babić